

Saeid Abedpour

ŠEJH ZAKIROVO VIĐENJE ŠERI'ATA I TARIQATA

Rezime

Šejh Zakir Bektić je jedan od sufijskih prvaka u Bosni i Hercegovini koji je nedavno preselio s ovog svijeta. Ovaj tekst predstavlja osvrt na sufizam u Bosni i Hercegovini, te sufijsko gledište i stavove rahmetli Zakira Bektića. Sufizam je osnov i suština duhovnosti islamske kulture u Bosni i Hercegovini, mada, nažalost, sufijske institucije zvanično ne uživaju položaj koji zaslužuju. Tolerancija i saradnja šerijatskih i tarikatskih institucija u Bosni i Hercegovini je nedovoljna, te između ovih institucija ne postoji istinski dijalog. Šejh Zakir Bektić bio je jedna od ličnosti koje su uvidale nužnost saradnje između šerijatskih i tarikatskih ustanova u Bosni i Hercegovini.

Sufija je stranac na ovome svijetu, stranac koji se želi vratiti u svoju Domovinu i spasiti se svog gorkog stranstvovanja. On traga za putem na kome bi trebao doseći Zbilju posredstvom Koje sufija stječe oslobođenost od materijalnog svijeta. Stoga su irfan i tesavvuf unutarnja zbilja nauka Božijih poslanika. Sufija mijenja svoju unutarnjost, pa od duše sklone strasti (*nefs-i emare*) stiže do sigurne duše (*nefs-i mutmeine*). Na kraju ove borbe i nastojanja jeste prelazak sa stupnja izvanjskog tevhida (*tevhid-i zahir*) na stupanj unutarnjeg tevhida (*tevhid-i batin*), odnosno sufija nastoji da, prolazeći iza zastora od tmine i zastora od svjetlosti, bude preobražen u *ogledalo božanskih manifestacija*.

Nedavno je sa ovog svijeta odselio šejh Zakir Bektić, šejh tekije u Čeljugovićima i jedan od najistaknutijih sufijskih prvaka u Bosni i Hercegovini. Umro je tiho i iznenadno. Pozivu Istinitog odazvao se nedugo nakon što je obavio džumu-namaz. Šejh je poput plahe rijeke utekao u beskrajno more Apsolutne Egzistencije, vrativši se tako natrag u svoju Domovinu. Smrt ovog istaknutog sufijskog prvaka nije imala naročitog odjeka u bosanskom društvu. Dženaza je obavljena na mezarju u Faletićima, a ispratili su ga uz puno poštovanje iskreno ožalešćeni zaljubljenici u tesavvuf. No, žalosno je što na vijest o njegovoj smrti nisu individualno i(li) zvanično reagirali zvaničnici vjerskih i državnih institucija niti istaknuti intelektualci. Zar on nije bio važan za bosanskohercegovačko društvo onoliko koliko i neki pozorišni glumac, estradni radnik ili političar? Zar se ovdje, ustvari, ne radi o tome da je naša indiferentnost spram ličnosti poput šejha Zakira odraz naše indiferentnosti spram intelektualne škole kojoj je on pripadao, odnosno zar to nije pokazatelj dekadencije društva u kome živimo?

U istupima ovdašnjih intelektualaca, vjerskih i državnih zvaničnika redovno se sreće insistiranje na nužnosti očuvanja islamske duhovnosti sufijske provenijencije u Bosni i Hercegovini. Zagovaranje islamske duhovnosti opisane kao *bosanski islam*, koja bi trebala biti brana pred 'islamskim fundamentalizmom' i 'sekulariziranim islamom', česta je tema kod naših intelektualaca. Na različitim simpozijima i seminarima intelektualci rado govore o islamskoj duhovnosti, o ezoterijskom islamu u okrilju koga je moguć suživot različitih religija i posredstvom koga je moguće izbjeći međureligijska trvenja. Kontradiktornost se, međutim, ogleda u tome što isti ti intelektualni prvaci društva zatvaraju oči pred tesavvufom kao suštinom

i osnovom islamske duhovnosti. I nije takva stvar samo u Bosni i Hercegovini – istovjetna kriza prisutna je u većem dijelu islamskoga svijeta. Neki tesavvuf u najboljem slučaju smatraju nečim što pripada prošlosti i drže da je to muslimanska kulturna baština koja može biti zanimljiva jedino u turističko-propagandne svrhe. Intelektualci, kao po pravilu, ne žele imati ništa sa sufijskom praksom izraženom kroz tekijaska okupljanja i zikri-halke. Predstavnicima šerijatskih institucija, pak, u tesavvufu vide konkurenciju i izbjegavaju bilo kakav vid saradnje sa ovim "konkurentom" na planu vjersko-obrazovnog rada u društvu. Rijetki su vjerski zvaničnici i intelektualci koji rade na jedinstvu i pomirbi između Šerijata i tarikata, vanjskog i unutarnjeg. I ti rijetki, usljed zlobe zvaničnika koja proistječe iz njihovog neznanja, bivaju marginalizirani i ne dopušta se da se čuje i njihov glas.

Institucija tesavvufa u Bosni i Hercegovini zvanično je pod starateljstvom Islamske zajednice. To znači da je tesavvuf kao duhovna i intelektualna škola smatran šerijatski validnim i da Islamska zajednica zvanično odobrava djelatnost tesavufskih institucija, što, opet, znači da bi ona trebala poraditi nešto i na planu podrške tim institucijama. Konkretno, to znači da bi Islamska zajednica trebala osiguravati izvjesna budžetska sredstva za rad i aktivnosti tesavufskih institucija. Koliko nam je, međutim, poznato, tekije ne samo da ne dobivaju od Islamske zajednice nikakvu pomoć, već se ljudi koji se okupljaju u njima nalaze u situaciji da trebaju biti zahvalni Bogu što Islamska zajednica i zvanično ne zabrani njihovu djelatnost. Zbog čega se u ovo vrijeme, kad se toliko govori o nužnosti dijaloga između različitih religija i kultura, kad čak i sam reisul-ulema Islamske zajednice na raznim međunarodnim skupovima javno poziva na takav dijalog, ne omogući u Begovoj džamiji u Sarajevu dijalog i saradnja službenika Islamske zajednice i tarikatskih prvaka iz Bosne i Hercegovine? Zbog čega se zaljubljenici u tesavvuf, koji su u socijalističkom sistemu bili izloženi raznim maltretiranjima od političkih komesara, službenika tajne policije i sistemu odanih vjerskih službenika i danas moraju osjećati posve zanemarenim od Islamske zajednice? Zbog čega tesavufske institucije, koje, ustvari, predstavljaju čuvara i potporu šerijatskim institucijama, moraju biti izložene ovakvom omalovažavanju od istih tih šerijatskih institucija?

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, zvanični čuvar i skrbnik islama u ovoj zemlji, nije ispoljila nikakvu reakciju spram smrti šejha Zakira Bektića, jednog od ovdašnjih sufijskih prvaka. Kulturni radnici i intelektualci također nisu reagirali na njegovu smrt, te proizlazi da je smrt jedne važne ličnosti u ovdašnjoj sufijskoj zajednici za njih potpuno beznačajna stvar. Zašto u ovom vremenu kad je izvorna islamska duhovnost izložena žestokim nasrtajima sekulariziranog i fundamentalističkog islama biti tako indiferentan spram smrti jednog od čuvara istinske islamske duhovnosti? Zbog čega da smrt jednog šejha, vjerskog prvaka, prođe tako tiho i nezapaženo? Žaloso je da smo tako neosjetljivi spram smrti naših prvaka. Je li nas to stid da održimo skup ili se oglasimo povodom smrti našeg vjerskog dostojanstvenika? Stidimo se govoriti o sebi samima. Ponižavajuće se odnosimo prema svojim dostojanstvenicima i prvacima. Zar to nije znak da zaboravljamo vlastiti identitet, pokušavamo li to odreći se sebe i želimo li pokazati da ne pripadamo ovoj zajednici? Što bi kazao Hafiz Širazi: *Biser koji ispadne iz školjke pokupe oni koji obalama prođu*. Nije li šejh Zakir Bektić ovdje paradigmatički primjer, i zato smo trebali pokazati svoju ožalošćenost zbog njegove smrti. U poznatom Poslanikovom hadisu kaže se: "Kad učenjak ode s ovog svijeta, pojavi se praznina u vjeri".

Oslanjanje na sunnet bez dovoljnog uvida u unutaršnjost vjerskog učenja rezultira vjerskim fundamentalizmom. Tokom dvije posljednje decenije imali smo na sceni jedan površni pristup pitanju povratka sunnetu i vjeri uopće, ispoljen kroz selefijski princip. Takav povratak znači oduzimanje duha sunnetu i vjerskom nauku. To je projekat koji se odvija kao suprotnost duhovnosti religije. Dobar dio intelektualaca, usljed svog isuviše liberalnog pristupa religiji, nisu u stanju pomiriti se sa ortodoksnim ezoterijskim vjerskim naukom. Intelektualac pokušava riješiti kontradikciju između tradicije, liberalizma i relativizma, a, budući da s filozofskog gledišta ta kontradikcija nije rješiva, kriza potrage za promišljanjem tradicije i dalje traje. Povratak tradiciji nemoguć je bez novog promišljanja i povratka ulozi tesavvufa u društvu.

Tesavvuf je najvažnija specifičnost islama u Bosni i Hercegovini. Upravo je tesavvuf u dobroj mjeri osiguravao kroz historiju suživot pripadnika različitih religija u Bosni i Hercegovini. U osmanskome periodu suživot je bio moguć ponajprije zato što su sufije igrale jednu od najbitnijih uloga u društvenom životu, čime je bilo onemogućeno ekstremističko i agresivno odnošenje prema sljedbenicima drugih religija. Sufije su također u okviru tradicije i izgradnje vjerskog društva uspostavili u društvu sistem *futuvveta* koji se temeljio na bratstvu među vjernicima i nužnosti njegovanja najviših duhovnih odlika. Društveni nauk tesavvufa zasniva se na stalnoj svjesnosti o Bogu u svim aspektima ljudskog življenja te na ideji bratstva i jednakosti među ljudima, što podrazumijeva i susprezanje vlastitog jastva u ophođenju sa drugima.

U savremenom dobu tesavvuf je bio izložen žestokim napadima od socijalističkih vlasti, a njegovi sljedbenici čak i fizičkim maltretiranjima, te je njegova uloga u društvu bitno umanjena. Iako su u prošlosti mnogi vodeći intelektualci i vjerski zvaničnici, poput reisul-uleme Džemaludina Čauševića, istovremeno bili i istaknute sufije, u novijem periodu ta bliska veza između institucija Šerijata i tarikata preobrazila se u podozrivost. To je, nesumnjivo, jedan od pokazatelja erozije tradicionalnog društva i vjerske misli u Bosni i Hercegovini. Redukcija pojma tradicija u Bosni i Hercegovini, u pogledu njegovog smisla i forme, uzrok je prestanka razumijevanja tradicije kao svjetonazora i intelektualne škole. Imam Homeini govorio je: «Nemate potrebe za izgradnjom džamija – gradite ljude koji će posjećivati džamije.» I u Bosni i Hercegovini su, u skladu sa selefijskim modelom preporoda tradicije, izgrađene desetine džamija u različitim dijelovima zemlje koje fizički mogu predstavljati samo "prst u oko" neprijateljima vjere. Islam je "biljka" koja raste u ljudskom srcu, a ne bude li u srcu zbilja miruha islama, ništa pojavno ne može nadomjestiti taj nedostatak. Provoditelji selefijskog projekta ne znaju da je svako vjerničko srce džamija i da je bitno odgajati ljude tako da svojim životom i djelom budu čuvari islama, što je upravo koncept tesavvufa.

Šejh Zakir Bektić požrtvovano je više od četrdeset godina služio tesavvufu. Vidio je sebe kao slugu tarikata i čuvara Šerijata i često je isticao da nema puta do tekije onome ko olahko drži Šerijat. Prenosi se da su velikom Bajazidu Bistamiju jednom rekli da negdje živi jedan sufija na visokom duhovnom stepenu i da bi bilo dobro da ga Bajazid posjeti. Bajazid prihvati i dogovorenog dana otiđe u džamiju da sačeka tog sufiju. Ovaj domalo dođe i pri ulasku zakorači u džamiju lijevom nogom. Bajazid Bistami odbi da s njim razgovara. Kad ga upitaše sa razlog, odgovori: «Nemam volje družiti se sa sufijom koji olahko drži Šerijat.» Slično Bajazidu Bistamiju odnosio se i rahmetli šejh Zakir Bektić. On je svojim muridima i muhibima tarikata često savjetovao da se čvrsto drže Šerijata i da nipošto ne ispuštaju namaz kao temelj vjere. Nije

dopuštao da u tekiju prodre bilo kakva ideja koja bi se kosila sa Šerijatom. Za njega se razlika između Šerijata i tarikata svodila isključivo na razliku u nivou shvatanja i razumijevanja Šerijata. Insistirao je na islamu i imanu onakvima kakvi su nam predstavljeni kroz hadis. Islam je skup osnovnih uvjerenja koja se svode na vjeru u tevhid, proživljenje i poslanstvo. Dolazak Božijih poslanika ljudima rezultat je ugovora između Stvoritelja i ljudskih duša ostvarenog još u prapočetku. Stvoritelj je upitao ljudske duše: «Jesam li Ja vaš gospodar?», pa su one odgovorile: «Jesi, mi svjedočimo!» Božiji poslanici su kroz čitav ciklus poslanstva, od Adema, a. s., do Muhammeda, s. a. v. s., koji je Pečat poslanika, dolazili da podsjetite ljude na ovo svjedočenje dato u prapočetnosti. Za sufije, Muhammed, a. s., je *Savršeni čovjek* (insan-i kamil) i ozbiljenje muhammedovske Zbilje na ovom svijetu. Adem, Nuh, Ibrahim, Musa i Isa, selam neka je na svakog od njih, svaki ponaosob su manifestacija pojedinih aspekata muhammedovske Svjetlosti i taj ciklus poslanstva od početka do kraja nije ništa drugo nego stalni sjaj sunca muhammedovske Svjetlosti.

Zikir ima posebno mjesto među sufijama. Smisao stvaranja čovjeka jeste pokornost i robovanje Stvoritelju, a zikir je način da se čovjek zadrži u okvirima te svoje misije. Upravo stoga je zikir jedno od temeljnih obilježja sufijskog nauka i prakse, i svaki tarikat ima svoj zikir i svoje virдове, koji su donekle različiti. U Kur'anu je naređeno ljudima da se sjećaju Boga Koji je Najveći, a čovjek se Boga ne može valjano sjećati sve dok ne prenebregne vlastito jastvo i dok se ne osjeti ništavnim. Da bi se uzdigao do najviših duhovnih stupnjeva, čovjek prvo mora poništiti vlastito jastvo i doći na novi početak vlastitog bitisanja. Stoga je tesavvuf škola koja čini čovjeka svjesnim njegove ništavnosti pred Božijim Apsolutom. Šejh Zakir Bektić osuđivao je svaku navodnu sufijsku školu koja svoje sljedbenike nije nastojala podučiti ovome principu.

Osnovno obilježje tesavvufa u Bosni i Hercegovini je krajnji sklad između Šerijata i tarikata. U Bosni i Hercegovini nisu se mogle zadržati i djelovati derviške frakcije koje su oлакho držale Šerijat i koje su zanemarivale njegove principe. Šejh Zakir bio je jedan od odlučnih čuvara Šerijata. Za njega se funkcija vjerskih institucija ogledala prije svega u obavezi stalne brige i unapređenja vjerskih i tekijskih djelatnosti. Prilikom jednog mog susreta s njim pričao mi je o djelovanju jedne grupe koja je sebe smatrala sufijskom, a koja je zanemarivala Šerijat. Uspostavio je kontakt s njima, nekoliko puta se sastao s njihovim sljedbenicima i uspio je postići da oni, nakon što su uvidjeli da nemaju vjerskih ni logičnih argumenata za svoje stavove, odustanu od nauka koji su sljedili i propagirali. Bio je uvjeren da je u postojećim vjerskim institucijama, prvenstveno u Islamskoj zajednici, vjerska misao uveliko dekadentna i u neaktivnosti Islamske zajednice je vidio glavni razlog naglog i brzog širenja vehabizma u Bosni i Hercegovini. Pozivao je vjerske prvake da se ozbiljno posvete izučavanju i promišljanju tarikatskog nauka. Bio je iskreni zagovornik dijaloga i nedostatak unutarmuslimanskog dijaloga smatrao je najvećom preprekom procvatu vjerske misli i unapređenju vjerskog iskustva.

Šejh Zakir Bektić bio je krajnje odan Šerijatu, a istodobno je uspio očuvati krajnju širinu duha. Klonio se bilo kakvog ekstremizma. Svoj tarikat nije smatrao jedinim ispravnim tarikatom i iskazivao je puno poštovanje spram svakog tarikata i svake škole koja se držala temeljnih principa islamskog nauka. Uvijek je bio spreman na dijalog o različitim vjerskim pitanjima, rado je dočekivao goste i vrata njegove tekije bila su uvijek otvorena za svakoga. Za razliku od nekih sufija koji se klone dijaloga i razmjene mišljenja sa drugačijima, i koji nisu skloni društvenom angažmanu, iskazivao je punu spremnost na dijalog, smatrao ga je izuzetno važnim i

neophodnim. Jedan od temeljnih principa tesavvufa jeste, uostalom, i onaj da je puteva ka spoznaji Boga onoliko koliko je ljudskih zajednica. Držao se stava Ebu Bekra Tamestanija (umro 952.) da, u biti, ne postoji put ka Bogu već da je Bog Taj Koji otvara put pred čovjekom i dopušta mu da hodi njime. Postojanje različitih tarikata sufije objašnjavaju postojanjem različitih puteva ka Bogu i drže da je Bog sve sufije pozvao da kroče svojim putem. Koliko god da je puteva mnogo i da su različiti, u konačnici svi završavaju na istom odredištu. Različitost tarikatskih puteva može biti uzrokovana i vanjskim faktorima. Naprimjer, način zikra koji primjenjuju tarikati u Bosni i Hercegovini je zbog specifičnosti Bosne i Hercegovine donekle različit od forme zikra u nekim drugim dijelovima svijeta.

Sklonost ka vjeri stvar je ljudske primordijalne prirode – *fitreta* i šejh Zakir je to često isticao. U tom smislu držao se poznatog Muhammedovog, a. s., hadisa u kome je rečeno: «Ko spozna sebe spoznao je svoga Gospodara». Vjerski osjećaj znači naklonost ka skrivenim svjetovima i tajnama transcendentnog, što je dio čovjeku urođene prirode, i može se smatrati proisteklim iz božanske privlačnosti koja vuče čovjeka ka mogućnosti dosezanja do viših svjetova.

Čovjek po svojoj naravi, dubinom svog bića, želi krenuti ka toj Kibli kao svome cilju, te se on, zahvaljujući od Boga mu podarenoj snazi, otisne na put ka Onome Koga zbilja štuje i na tom putu on se potpuno predaje. Svi organi i sve ljudske snage moraju biti angažirani na tome putu. Ljudska tjelesnost, ljudski duh i njegove intelektualne sposobnosti moraju na tom putu saradivati. Stoga na namazu lice mora biti okrenuto ka Ka'bi, svijest treba biti oslobođena svih ovozemaljskih preokupacija, a duša se mora utopiti u odazivu svome Gospodaru i iščeknuti u Njegovoj Kući sigurnoj.

Kako su samo od željenog cilja, ljepote i duhovnog užitka daleko oni koji se drže samo vanjštine Šerijata, koji ibadete i dobra djela vrše samo u pogledu njihove forme i koji izvanjsko pretpostavljaju unutarnjemu, odnosno suštini. Kako su opet od istine daleko oni koji se drže isključivo ezoterijskog i koji prenebregavaju vjerske propise, ibadete i obavezna djela. Zar Božije svjetlo ne sija na sve vidove manifestiranja u svijetu? Zašto onda uposliti tijelo ibadetom, a uskratiti ovo svjetlo vlastitom unutarnjem svijetu? Ili zar se posve posvetiti samo ibadetu srca? *Ummet sredine* je, međutim, ona grupa koja je uspjela pronaći ravnotežu između izvanjskog i unutarnjeg, Šerijata i tarikata, ona koja uspije sve nivoe svoje egzistencije upregnuti u ibadet i napredovanje ka Voljenom te se posve angažira na tom putu. Oni izvanjsko smatraju odjećom unutarnjeg, a unutarnje dušom i zbiljskog unutarnjeg, odnosno smatraju da je jedno utopljeno u drugome kao šećer u mlijeku.

Šejh Zakir Bektić smatrao je da je unutarvjerski dijalog moguć samo kroz irfanski pristup vjeri. Svako insistiranje na fikhskim i historijskim razlikama pri unutarvjerskom dijalogu samo doprinosi nesporazumima i razilaženjima. On je, stoga, pri svom dijalogu sa šiizmom sebe smatrao napola šiijom, a napola sunitom, i čvrsto je vjerovao da loše međusobno shvatanje ove dvije grupe potječe otud što ne poznaju jedni druge. Pokazivao je vanredno poštovanje prema Ehli-bejtu i šiijским Imamima i držao je da se svi sufijски tarikati svojim porijeklom vežu za hazreti Alija, koji je bio temelj imamata i zasnivatelj futuvveta. Šejh Zakir se, stoga, zalagao za pomirbu između sunizma i šiizma. Govoreći o smislu pojma Ehli-bejt, često je ukazivao na Selmana Farsija za koga je Poslanik, a. s., rekao: «Selman je od nas, Ehli-bejta.» U vezi s ovim Hajdar Amuli kaže: «Poslanikovo prihvatanje Selmana za člana Ehli-bejta ovdje ukazuje da se

pod bejtom ne podrazumijeva obitelj koju čine žene i djeca, već se radi o srodstvu u znanju, spoznaji i mudrosti.» Ili, kako bi rekao Henry Corbin: «Selman je stranac koji je stigao iz svog zapadnog izgnanstva, a istodobno je tumač unutarnjeg, koji je nebeskim tajnama poučen od samoga Poslanika i upoznat je sa izuzetnim primjerima pređašnjh Božijih poslanika.»

I šejh Zakir je, poput Hajdara Amulija, pripadnost Ehli-bejtu tumačio kao ozbiljenje najviših stupnjeva gnoze, a ne kao rodbinsku, odnosno obiteljsku, vezu. I tesavvuf i šiizam slažu se oko toga da nakon Poslanikovog, s. a. v. s., preseljenja i okončanja ciklusa poslanstva čovjek ne može nastaviti svoj put bez božanske upute i potpore. Ukoliko prihvatimo da se smisao Knjige Božije ne iscrpljuje njenim vanjskim značenjem, tad treba vidjeti ko su oni kojima je povjereno i čija je obaveza iznalaženje njenih unutarnjih smislova. Nakon Poslanika nužan je ispravni tumač Knjige koji će nam pojasniti njena unutarnja značenja i, upravo stoga, tesavvuf i šiizam smatraju da je ciklus velajeta nastavak ciklusa poslanstva. Poslanička poruka u našu unutarnjost, iz naraštaja u naraštaj, stiže posredstvom Imama i evlija, sve do našeg doba. Šiizam i sufizam, dakle, teže istom cilju, ostvarenju gnostičke individualnosti koja u sebi objedinjuje *fena fi Allah* i *baqa fi Allah*. Šejh Zakir smatrao je da je musliman koji je ostao na razini izvanjskog razumijevanja sunizma i šiizma nesposoban za razumijevanje pojmova imameta i velajeta. Prema njegovom mišljenju, tesavvuf uobličćen u tarikat, pogledamo li bolje, i nije ništa drugo doli zbiljski šiizam. Stvarno pomirenje između sunizma i šiizma moguće je tek onda kad obje grupe odustanu od ekstremizma. Sejjid Hajdar Amuli smatrao je da valja potražiti sufije koji shvataju istinski smisao velajeta kao svekolikog izvora gnoza i da se treba kloniti šiija formalista koji insistiraju na spoljašnjosti šiizma, a ne poznaju doista njegovu zbilju.

Šejh Zakir bio je kritički raspoložen prema orijentalistima. Kada sam ga posljednji put, tri dana prije njegovog preseljenja, posjetio skupa sa dr. Golamrezom Avanijem (direktorom teheranskog Instituta za gnozu i filozofiju) i gđom. dr. Fatimom Tabatabai (profesoricom irfana na Slobodnom univerzitetu u Teheranu), povela se rasprava o orijentalistici. Šejh je smatrao da se mnogi orijentalisti svojim uplitanjem u tesavvuf, ustvari, trude izopačiti ovo učenje. Govorio je kako većina orijentalista, pa i Henry Corbin i Izutsu, nisu bili muslimani, te je onda besmisleno uzimati njihove knjige kao vrela za izučavanje unutarnjosti islamskog nauka. Isticao je kako postoji opasnost da se njihova djela počnu postepeno uzimati kao pandan djelima tradicionalnih autora poput Gazalija i Ibn Arebija. Šejh Zakir bio je sumnjičav prema nekim kršćanskim i židovskim autorima koji se predstavljaju kao specijalisti za islamski tesavvuf, te se pitao kako je moguće da se nečiji pogled izvana na tesavvuf smatra validnim. Bio je uvjeren da se za poimanje tesavvufa mora posjedovati isto ono vjersko iskustvo koje imaju i sufije. Sjećam se da je ovom prilikom dr. Avani izrazio drukčiji stav. Smatrao je da valja uspostaviti razliku između njihovog znanja i prakse. Naglašavao je da valja prihvatiti nečije znanje o nekoj oblasti ukoliko ga taj neko doista i posjeduje. Usto,čnosti poput Izutsua i Corbina bile su posve drukčije od orijentalista koji su služili ciljevima imperijalizma. Oba su bili istinski zaljubljenici u islamsku kulturu i duhovnost, makar i da nisu bili muslimani. Dr. Avani objasnio je da je lično godinama bio Izutsuov učenik i da je blisko sarađivao s Corbinom, te stoga zna koliko su njih dvojica duhom i stavovima bili drukčiji od većine orijentalista. Treba, uostalom, shvatiti koliku su oni uslugu učinili boljem razumijevanju islama na Zapadu. Misaonost je bila ono što ih je obojicu okupiralo i oni su utočište od ispraznosti savremene zapadnjačke misli pronašli u beskrajnom moru islamske vjerske misli.

Nepovjerljivost šejha Zakira u ovom smislu nije teško shvatiti. Jednom mi je pričao kako ga je šejh Mustafa Čolić, jedan od tesavufskih prvaka u Bosni i Hercegovini, nekom prilikom upitao: «Znaš li zašto je propao islamski halifat u Andaluzu, Bagdadu i Osmanskom carstvu?» Šejh Zakir je odgovorio da ne zna, pa je šejh Mustafa kazao: «U Andaluziji su se držali prvenstveno racionalizma, pa su propali. U Bagdadu su se držali uglavnom batinskog učenja, te su i oni propali. Osmanlije su se, pak, držali formalizma, pa su i oni propali. Treba uspostaviti sklad između Šerijata, tarikata i hakikata. Usredsređenost na jedno i zanemarivanje drugog je tragedija za islamsko društvo. U Andaluskom halifatu racionalizam je imao prednost nad Šerijatom i tarikatom. Kod Abbasija, pojava ličnosti poput Halladža ili Ejnul-Qazata, krajnjih ezoterista, nanijela je štetu Šerijatu. U Osmanskom carstvu, pak, sve je bilo podređeno formalizmu, vanjštini vjere, te je postepeno izgubljen onaj unutarnji duh koji ih je nekad krasio.»

Šejh Zakir Bektić postupao je u skladu s onim što je govorio. U privatnom životu šejha Zakira dominirala je skromnost. Živio je do kraja života skromno, u maloj i neuglednoj kući. Mnogo puta imao je priliku steći veći stan, osigurati sebi privilegije i bolji status, ali njegova skromnost nije mu to dopuštala. Nastojao je na svaki način pomoći sufijsko djelovanje, pa je čak i knjige koje je njegova tekija objavljivala besplatno dijelio muridima. Učinio je mnogo na prevođenju i objavljivanju djela prvaka irfana i tesavvufa.

Za više od četrdeset godina njegovog djelovanja i njegove službe u cilju vjerskog prosvjećivanja društva hiljade bošnjačkih mladića prisustvovalo je vazovima i zikru u tekiji Čeljigovići i svako je, u skladu s vlastitim potencijalom, zahvatio odavde nešto za sebe. U vrijeme kad je materijalistički svjetonazor rasprostro svoju sjenu nad čitavim društvom, tekija je bila najvažnija institucija koja je pružala čovjeku priliku da se vrati božanskom u sebi i suprotstavi se materijalističkoj misli.

Ovaj tekst nije žalopjeka za šejhom Zakirom Bektićem. Njemu takvo što i nije potrebno. Iskreno i bez želje za materijalnim dobrima on je živio i radio u skladu sa svojim vjerskim dužnostima i svojom misijom. A mi smo ti koji se od velikana poput njega trebamo poučiti kako živjeti.

S perzijskog preveo: Muamer Kodrić

Literatura:

Shayegan, Daryush, *Henry Corbin – Afahge tefekore ma'navi dar eslam-e Irani*, Tehran, 1373.

Maier Fritz, *Abo Said Abol-Khayr – Haghghat va Afsane*, prevod na perz. Mehrafagh Bivardi, Merkez-e nashr-e daneshgahi, Tehran, 1378.

Hafez Shirazi, *Divan*, priredio Mohammad Ghazvini, Tehran, 1360.

Biografija:

Saeid Abedpour, magistar iz oblasti historije islamske kulture i civilizacije. Rukovodi Centrom za balkanološke studije Instituta "Ibn Sina" u Sarajevu.